

Národný park Veľká Fatra je rozlohou tretím najväčším národným parkom Slovenska s bohatým zastúpením rastlinných a živočísných druhov. Vysoký stupeň biodiverzity je daný geologickým zložením, veľkým rozpätím nadmorských výšok, hydrogeologickými pomermi, ako aj vplyvom pastevníctva, ktorý je viditeľný v hôľnej časti Veľkej Fatry. Na území Veľkej Fatry sú zastúpené vegetačné stupne od dubovo-bukového až po pásmo kosodreviny. Reliéf národného parku sa vyznačuje hlbokými dolinami, strmými svahmi, skalnými prevismi, hlavne v bralnej časti Veľkej Fatry, tvorenej vápencami a dolomitmi . kde voda svojou eróznou činnosťou vytvorila jedinečný ráz krajiny a dala vznik veľkému počtu jaskýň. Hlboké lesy s prevahou buka a smreka vytvárajú typický ráz krajiny a chránia ju pred následkami erózie, povodňami , udržiavajú vodu v krajine a vytvárajú vhodné podmienky pre rekreáciu. Na území NP sa nachádza 42 maloplošných chránených území. V Harmaneckej doline je zaznamenaný najvyšší výskyt tisa v Európe.

Lesy nám poskytujú množstvo produkčných a mimoprodukčných benefitov, preto je dôležité ich zveľaďovať a chrániť. K tomu je potrebná spolupráca lesníkov, ochranárov, poľovníkov ako aj verejnosti. Ak všetci budú pristupovať k lesom ako k spoločnému dedičstvu a budú si plniť legislatívne záväzky nemusíme sa o ich budúcnosť obávať. Koncept rozvoja NP Veľká Fatra rozoberiem v nasledujúcich blokoch:

Lesné hospodárstvo

V úvodnej oblasti sa zameriam na hospodárenie v lese a možnosti aktívneho zvyšovania biodiverzity v ňom. Ochrana prírody má v národnom parku nadradenú funkciu. Šetrná ťažba a predaj dreva by však mali zostať dôležitým pilierom hospodárenia národného parku. Na území NP všeobecne platí tretí stupeň ochrany, kde sa rovnako ako v chránených častiach so štvrtým stupňom ochrany hospodári prírode blízkym spôsobom (PBHL) v medziach legislatívy, ktoré určuje zákon o ochrane prírody. Prax ukazuje, že mnoho porastov sa po predchádzajúcich náhodných ťažbách, ako aj príliš silných zásahoch predčasne prerieduje a celoplošne zmladzuje. V takýchto porastoch už ciele prírode blízkeho hospodárenia nemožno dosiahnuť a bude potrebné častejšie uplatňovať výnimky z PBHL, ktoré umožňujú porasty obnovovať klasickým maloplošným podrastovým spôsobom, aby sa zmladenie včas uvoľnilo a zabezpečil sa vitálny následný porast. Základom PBHL je systematické rozčlenenie porastov približovacími linkami vo vzdialenosti podľa používanej ťažbovej techniky (väčšinou 30m) a sprístupnenie lesnými cestami (ideálne 25m na 1 ha porastu). Správne sprístupnenie porastov pre techniku minimalizuje škody na zostávajúcom lesnom poraste a lesnej pôde. V ochrannom pásme NP platí druhý stupeň ochrany, v ktorom platí najmenej legislatívnych obmedzení pre hospodárenie v lese. Aby sa minimalizovali škody na porastoch a lesnej pôde je potrebné hľadať a nasadzovať do ťažby technológie šetrné k lesu. K takým patrí využívanie ťažných koní pri výchove mladých porastov, harvestorové technológie do sklonu 30% (15 stupňov) namiesto traktorovej technológie a ľahké lanovky (napr. na podvozkoch nákladných automobilov) v strmých lanovkových terénoch a v terénoch s podmáčanou pôdou.

Aby sa vyťažené drevo čo najlepšie predalo je potrebná kvalitná sortimentácia a zabezpečený odberateľ. Osvedčené formy predaja sú elektronická dražba dreva, verejná dražba formou najvyššej obálkovej ponuky alebo formou licitácie. Vzácne sortimenty ako valcovité formy javora, očkové formy, rezonančné formy javora a smreka sa v ideálnom prípade vyťažia až pred samotnou dražbou, aby sa do dražby neznehodnotilo.

Veľkým problémom lesného hospodárenia zostáva nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Zmluvy na lesníckej činnosti by mali dostávať iba overené subjekty, ktoré dokážu kvalitne odvieť svoju prácu. Cieľom by však mali byť vlastní, dobre vyškolení zamestnanci. Dodávateľský spôsob hospodárenia nie je najšťastnejším riešením pre lesy národného parku. Možnosťou je kombinácia vlastnej pracovnej sily a dodávateľov prác (príkl. Bavarsko ca .50:50).

Biodiverzita: Rovnako ako sa ochrana prírody v nelesných trávnatých spoločenstvách zameriava na manažmenty s cieľom podporovať biodiverzitu jedinečných lúčnych spoločenstiev je dôležité aktívne podporovať biodiverzitu aj v lesnom spoločenstve. Znamená to odklon od pôvodného hospodárenia so zameraním na hlavné produkčné dreviny, ktoré sú väčšinou vetroopelivé a teda nie sú zdrojom nektáru a peľu pre hmyz. Opakom sú bohatokvitnúce dreviny ako lipa, javory, čerešňa vtáčia, jarabiny – vtáčia, mukyňa, brekyňa, oskoruša, ktoré poskytujú bohatú pašu pre množstvo druhov hmyzu, vrátane prirodzených nepriateľov lesných škodcov. Zvyšovaním ich podielu v porastoch - v pre ne príslušných vegetačných stupňoch zvyšujeme zároveň aj prirodzenú odonosť a stabilitu porastov. Počas výchovy lesných porastov je potrebné dôsledne dodržiavať zásadu podpory vzácných a primiešaných druhov drevín. Každý druh dreviny je hostiteľom špecifických druhov organizmov, preto vytváranie druhovo bohatých porastových zmesí musí byť jedným z pilierov hospodárenia v lese. Z praxe vieme, že vzácne dreviny pravidelne nebývajú popísané v pláne starostlivosti o les, preto prvým krokom je ich identifikácia, ideálne označenie v teréne ako cieľového stromu, príp. zmapovanie a ich následná podpora pri výkone výchovnej ťažby. Predpokladom k tomu je dokonalá znalosť lesníka o svojom úseku a s nárokoch drevín na svetlo, čo je potrebné zohľadniť pri výchove porastu. Druhová skladbu lesných porastov je potrebné zvyšovať nielen podporou primiešaných a vzácných drevín, ale aj ich aktívnym vnášaním do zmladenia, do kalamitných plôch a podsadbou, príp. podsejbou pod materský smrekový porast. Jedným z mojich cieľov je znovunavrátanie jedle bielej do stanovištne vhodných porastov jedľovo-bukového a jedľovo-bukovo-smrekového vegetačného stupňa. Jedľa biela sa žiaľ vytráca zo slovenských lesov. Jedná sa o tieňomilnú drevinu, preto je ideálne ju podsádzať alebo podsievať pod materský približne 60 ročný smrekový porast. Bohaté skúsenosti s podsadbami majú lesníci v Bavarsku, kde už pod 80 ročnými nepôvodnými smrekovými porastami rastú stanovištne vhodné jedľovo-bukovo -javorové lesné kultúry. V prípade kalamity sa odokryje zabezpečený následný porast. Osobitnú pozornosť si zasluhuje ochrana a výsadba tisu obyčajného, ale aj bresta a ďalších vzácných drevín. Pre dosiahnutie týchto cieľov je nevyhnutná spolupráca s poľovníkmi. Nedokážeme udržať vzácne a primiešané dreviny pri vysokých stavoch raticovej zveri, ktorá prednostne vyhľadáva to čo je v poraste vzácne, pričom jedľa a dub sú pre zver najatraktívnejšie.

Z dôvodu zvyšovaniu biodiverzity v lese sa budú v súlade s podmienkami certifikácie a rovnako zásadami dokumentácie starostlivosti o národný park ponechávať stromy na dožitie a mŕtve drevo. Na dožitie sa ponechajú markantné stromy, dutinové stromy, stromy s hubovými konzolami a vyhnitými vetvami, teda stromy ktoré su zaujímavé z hľadiska ochrany prírody, ale nezaujímavé pre hospodárske využitie.

Ďalším opatrením ako zvýšiť biodiverzitu a atraktivitu lesov národného parku je ponechávanie mimoriadne mohutných jedincov lesných drevín. Príklad: V bavorských štátnych lesoch bola prijatá koncepcia ponechávania mimoriadne mohutných stromov s priemerom kmeňa v prsnej výške podľa druhu dreviny nad 90, resp. 100 cm. Označované sú ako matuzalem. Takéto majestátne jedince majú významnú estetickú a krajínotvornú funkciu.

Ekologická výstavba ciest: V žiadostiach obhospodarovateľov lesa o schválenie výstavby lesných ciest sa často počíta s používaním asfaltových zmesí, či už vo forme zabudovaného asfaltového postreku, alebo priamo ako asfaltový koberec. Som toho názoru, že asfalt je v lese cudzorodým prvkom a do lesa, a už vôbec nie do chránených území jednoducho nepatrí. Opäť použijem príklad z Bavarska, kde sa cesty stavajú čisto z prírodného kameňa, v ideálnom prípade kameňa lokálneho pôvodu. Jedná sa o klasickú výstavbu z podložia makadam, vrstvy frakcie 0-36, povrch z tenkej vrstvy frakcie 0-10. Aby cesty boli neustále v bezchybnom stave udržiava sa povrch ciest pravidelným prekyprením a reprofiliáciou pomocou zariadenia R2, ktoré je pripojené za traktor. Tento spôsob úpravy povrchu cesty je ekonomicky výhodnejší ako pri použití gradera a valca, a cesty sú stále vo vynikajúcom stave, čo šetrí autá a techniku nasadenú v lese. Na jednorazovú úpravu strechovitého profilu je potrebných 5 prejazdov – najskôr premiestnenie materiálu z okrajov cesty späť na teleso cesty, zrazenie stredu do kolají a novovytvorenie strechovitého profilu cesty. Pri rýchlosti 10 - 15 km / hod, cene nájmu 50 EUR/hod a cene práce jedného pracovníka stojí meter upravenej cesty 2,5 Centa, v prípade intenzívnej ťažby a šiestich úpravách za rok dohromady 15 centov/m cesty (LWF 2005). Prepočet bol robený na bavorské pomery. Stroj spracováva vrchnú jemnú frakciu do veľkosti zrna 16 mm. V súčasnosti je už nasadený novšie zariadenie B-411 S/R, vyvinuté firmou Bräu und Niebauer z Roding/Oberpfalz.

Prídavné zariadenie R2 pri úprave profilu lesnej cesty:

Ochrana lesa: Čo sa týka ochrany lesa pred biotickými a abiotickými činiteľmi je potrebné zabezpečiť pravidelnú kontrolu porastov. Na jar v čase rojenia lykožrúta smrekového sa určia hliadky z radov zamestnancov, členov stráže prírody, prípadne externé skupiny na vyhľadávanie stromov napadnutých lykožrútom smrekovým. Nájdené napadnuté stromy sa označia a zabezpečí sa okamžité spracovanie napadnutého dreva a jeho odvoz do vzdialenosti min. 500 m od najbližšieho smrekového porastu. Monitoring výskytu podkôrneho hmyzu pomocou lapačova a lapákov má mať iba doplnkový charakter. V čase zvýšeného požiarneho nebezpečenstva je potrebné určiť protipožiarné hliadky. Na zabránenie šírenia požiarov je potrebné zhodnotiť rozsah a stav protipožiarnych pásov a protipovodňových opatrení.

Všetky ochranné opatrenia by sa mali vykonávať bez ohľadu na stupeň ochrany prírody, či kategóriu lesa, aby sa zabránilo vzniku škôd na lesných porastoch a biotopoch. Plnenie plánov

starostlivosti o les v rámci legislatívy je bežnou súčasťou hospodárenia v lese. Opatrenia na ochranu lesa je nevyhnutné koordinovať s ostatnými vlastníkmi a užívateľmi lesov.

Ochrana prírody – predmet ochrany prírody

Predmet ochrany prírody musí byť jasne stanovený a musí mu zodpovedať aj spôsob manažmentu, resp. obhospodarovania chránených území.

Okrem aktívneho manažmentu biotopov je potrebné vytvárať nové biotopy a pomáhať prepájať migračné trasy (biokoridory). Pri výstavbe lesných ciest je vhodné budovať jazierka pre obojživelníky, na voľných plochách biotopy pre teplomilné živočíchy, renaturizovať močiare, deregulovať vodné toky a pod.

Koordinovať činnosť lesnej stráže a stráže ochrany prírody pri kontrole dodržiavania legislatívy ochrany prírody, pri identifikácii hniezd dravcov, bocianov a iných chránených živočíchov za účelom zabezpečenia ich ochrany.

Súčasťou ochrany prírody by mala byť aj včasná identifikácia problémových jedincov veľkých šeliem a následné prijatie potrebných opatrení tak, aby neboli ohrozené zdravie a životy ľudí. V spolupráci so samosprávami, poľovníkmi, členmi lesnej stráže a stráže prírody a s verejnosťou možno získavať včas relevantné informácie a hneď prijímať opatrenia.

Spolupráca:

Nevyhnutnou súčasťou rozvoja národného parku je spolupráca s vedeckými a akademickými inštitúciami doma a v zahraničí a následná aplikácia získaných poznatkov v praxi. Výmena skúseností s pracovníkmi z iných národných parkov získaných pri ich spravovaní, či implementácii legislatívnych záväzkov v praxi je dôležitou pre ďalší rozvoj NP. Vedenie správy NP Veľká Fatra bude viesť konštruktívny dialóg so všetkými zainteresovanými stranami pri konaniach, riešení problémov, či iných spoločných stretnutiach a bude objektívne, na základe odborných argumentov obhajovať záujmy ochrany prírody na území národného parku Veľká Fatra. Osobitne treba zvažovať všetky stavebné zásahy, vyjadrovať sa k návrhom územných plánov v pôsobnosti NP, a vždy hľadať najšetrnejšie riešenia v spolupráci miestnou samosprávou, orgánmi štátnej správy a investormi.

Komunikovať s miestnymi ľuďmi, vysvetlovať, ak majú otázky, obavy ohľadne fungovania NP -ku a dopadov obmedzení na ich činnosti, hľadať spôsoby náhrady za škody, ktoré im vznikli.

Pri lesných činnostiach ako je ťažba, výstavba a využívanie lesných ciest, ochrana lesa je potrebná spolupráca s majiteľmi, užívateľmi a správcami lesných pozemkov, ktoré nie sú v správe NP Veľká Fatra.

Pedagogická a propagačná činnosť:

V tejto oblasti sa osvedčili akcie pre školy organizované na náučných chodníkoch, v lese, na školách, učebniach lesnej pedagogiky, kde sa deti i dospelí oboznamujú s prírodou a cieľmi a úlohami ochrany prírody. Na propagáciu činnosti NP Veľká Fatra sa bude zabezpečovať účasť na konferenciách týkajúcich sa ochrany prírody, kde sa budeme prezentovať formou prednášok. Stánky s propagačnými materiálmi a pedagógmi ochrany prírody sa môžu využiť pri organizovaní rôznych reklamných, výstavných a športových podujatí.

Dnes už bežnou formou propagácie činnosti je vlastná internetová stránka, sociálne siete ako Facebook, Instagram, ktoré treba pravidelne aktualizovať a využívať na informovanie o aktivitách a novinkách NP.

Organizácia práce:

Každý zamestnanec bude mať jasne stanovené úlohy a kompetencie, ktoré mu budú pridelené na základe posúdenia jeho schopností a zdravotnému stavu (v súlade s pracovnou zmluvou). Na zabezpečenie plynulého plnenia úloh sa budú so zamestnancami organizovať pravidelné mesačné porady, týždenné gremiálne porady vedenia správy NP VK a podľa potreby operatívne porady. Raz do roka je vhodné osobné stretnutie s každým zamestnancom, kde sa na základe pohovoru identifikujú možné problémy, spokojnosť zamestnanca s prácou a pracovným prostredím, hľadajú samožnosti naprawy s cieľom zabezpečiť plynulé plnenie pracovných úloh.

Poľovníctvo:

Dôsledné plnenie plánu chovu a lovu zveri a uplatňovanie práva poľovníctva je dôležitý pre zachovanie biodiverzity a uplatňovanie prírode blízkeho hospodárenia v lese. Premnožená zver ničí prirodzené zmladenie, pričom vyhľadáva vzácne a primiešané dreviny, hlavne jedľu, dub a tis. Harmanecká tisina je národnou prírodnou rezerváciou a ochrana tisu je predmetom jej ochrany. Jedľa biela je na ústupe aj kvôli vysokým stavom zveri. Vplyvom spásania vzácných drevín dochádza k ochudobneniu drevinového zloženia a vzniku monokultúr, kde víťazom sú hlavné dreviny buk a smrek. Na chránených lúčnych biotopoch dochádza pri nadmernom výskyte zveri k škodám udupaním, odhryzom chránených druhov rastlín a sekundárne eutrofizáciou pôdy a vody. Príkladom je maloplošné chránené územie Bučkova jama pri Chropove, kde prakticky dochádza k zániku celého biotopu chránených druhov rastlín. Vysoké stavy diviačej zveri majú negatívny vplyv na populácie drobnej pernatej a raticovej zveri.

Riešenie: Zástupca správy NP VK bude na konaní pri schvaľovaní plánu chovu a lovu zveri dôsledne poukazovať na prípadné nadmerné stavy a škody zverou. Hlásenie škôd zverou pripraví lesníci v spolupráci so strážou ochrany prírody. Na výpočet škôd sa použije postup vypracovaný Lesoochranárskym združením LOS Banská Štiavnica. V prípade lesov v správe NP-ku je potrebné presadiť vlastného poľovného hospodára v poľovných združeníach. Ideálne by bolo, keby lesníci správy NP VK vykonávali právo poľovníctva.

